

Bölüm 5

ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ BECERİ ÖĞRENİM REHBERLERİ

Bölüm Editörleri

Prof. Dr. Hüsnüye ÇALIŞIR

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD., hcalisir@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5440-5431

Bölüm Yazarları

Prof. Dr. Hüsnüye ÇALIŞIR

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD., hcalisir@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5440-5431

Doç. Dr. Seher SARIKAYA KARABUDAK

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD., ssarikaya@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-9039-5637

Dr. Öğr. Üyesi Hatice YILDIZ

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD., hatice.yildiz@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5029-0195

Dr. Öğr. Üyesi Pelin KARATAŞ

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD., karatas.pelin@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-9170-115X

Arş. Gör. Dr. Bircan KAHRAMAN BERBEROĞLU

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD., bircan.kahraman@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2920-4819

Arş. Gör. Dr. Tuğba YAPAR

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD., talbayrak@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1880-8297

KAYNAKLAR

1. Temizkan RC, Yalçın G, Toktaş İ. Height-weight assessment of children in the 6–11 age group in Ankara region and investigation of socio-economic factors affecting them. *Turk J Health Sport*. 2025;6(1):8–12. doi:10.29228/tjhealthsport.77109
2. Köse S, Geçkil E, Sabet Sarvestani R. Fiziksel değerlendirme. Sönmez Düzkaya D, Uysal G, Bozkurt G. (eds.) *Çocuk Sağlığını Değerlendirme* içinde. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi; 2023. p. 121-148.
3. Çalışır H. Sağlıklı çocuk izlemi ve bağışıklama. Sönmez S. (ed.) *Çocuk sağlığı ve ilkyardım* içinde. Ankara: Pegem Akademi; 2019. p. 55–63.
4. Çalışır H, Karabudak Sarıkaya S, Güler F. Yenidoğan ve çocuk sağlığı uygulamaları. In: Çoban A, Taşpınar A, Karaçam Z. (eds.) *Temel ebelik uygulamaları: Rehberler ve değerlendirme* içinde. 3rd ed. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri; 2018.
5. Gökçay G, Beyazova U. *İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi*. 1st ed. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2017.
6. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. *Bebek, çocuk ve ergen izlem protokolleri*. Ankara; 2028. Available from: <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/sagligin-gelistirilmesi-programlari/bebek-cocuk-ergen-izlemleri.html>
7. Neyzi O, Günöz H, Furman A, et al. Türk çocuklarında vücut ağırlığı, boy uzunluğu, baş çevresi ve vücut kitle indeksi referans değerleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 2008;51:1–14. Available from: <https://cshd.org.tr/article/view/354>
8. Çil E. *Çocuklarda öykü alma ve fizik muayene*. İstanbul: Nobel; 2017. p. 22–23.
9. Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi. *2023–2024 Eğitim Öğretim Dönemi Bahar Yarıyılı Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Dersi Beceri Öğrenim Rehberi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi; 2023. Link: https://hemsirelik.akdeniz.edu.tr/tr/cocuk_sagligi_ve_hastaliklari_hemsireligi_anabilim_dali_formlari-5315
10. Arıkan D, Çelebioğlu A, Güdücü Tüfekçi F. Çocukluk dönemlerinde büyüme gelişme. Conk Z, Başbakal Z, Bal Yılmaz H, Bolışık B. (eds). *Pediatric hemşireliği* içinde. Ankara: Akademisyen; 2013. p. 56–7.
11. Bindler RCM, Ball JW, Davidson MR. *Çocuk Hemşireliği Klinik Uygulama Becerileri Kitabı*. (Nejla Canbulut Şahiner, Ayfer Açıkgöz, Meltem Demirgöz Bal, Çev. Ed.) Ankara: Nobel Yayıncılık; 2014.
12. Goldbloom RB. *Pediatric clinical skills*. Philadelphia: Elsevier Saunders; 2011. p. 22-23.
13. Cimete G, Kuşuoğlu S, Dede Çınar N. Çocuk, hastalık ve hastane ortamı. In: Conk Z, Başbakal Z, Bal Yılmaz H, Bolışık B, editors. *Pediatric hemşireliği*. Ankara: Akademisyen Yayıncılık; 2013. p. 103–116.
14. Hockenberry MJ. Assessment of the child and family. In: Hockenberry MJ, Wilson D, editors. *Wong's essentials of pediatric nursing*. Missouri: Elsevier; 2013. p. 86–143.
15. Sarıkaya Karabudak S, Ergün S. Yenidoğan hastalıkları ve hemşirelik bakımı. iç: Conk Z, Başbakal Z, Balyılmaz H, Bolışık B (Eds). (2021) *Pediatric hemşireliği*. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
16. Bindler RCM, Ball JW, London ML, Davidson MR. *Anne ve Çocuk Hemşireliği Klinik Uygulama Becerileri Kitabı*. (Necla Canbulut Şahiner, Ayfer Açıkgöz, Meltem Demirgöz Bal, Çev. Ed.). Adana: Nobel Yayınevleri; 2014.
17. Çalışır H, Karabudak SS. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği. Demirkıran F, Memiş S (ed.) *Hemşirelik Beceri Öğrenim Rehberleri* içinde. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları; 2013. p. 177-200.
18. Çalışır H, Karabudak SS. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Bilgisi. Akdolun Balkaya N, Çalışır H (ed.) *Ebelik Beceri Öğrenim Rehberi* içinde. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları; 2009. p. 127-148.
19. London ML, Ladewig PW, Davidson MC, Ball JW, Bindler RC, Cowen KJ. *Maternal & child*

- nursing care*. New Jersey: Pearson Higher Ed; 2015.
20. Tuncay S. Çocuklarda İlaç Uygulamaları. Güdücü Tüfekçi, F., Kurudirek, F., Sarılioğlu, A., Kadiroğlu, T. (ed.) *Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarında Bakım* içinde. Göktuğ Basım Yayın; 2023. p. 192.
 21. Düdükçü, F. T., & Arslan, F. T. (2016). Çocuklarda nebulizatör ile ilaç uygulama; problemler ve çözüm önerileri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 71-77.
 22. Uçgun İ. Ventilatördeki çocukta aerosol tedavisi. *Yoğun Bakım Dergisi*. 2008;8(3):103-10.
 23. Güngör S, Yalçınsoy M, Afşar BB, Akkan O, Akbaba Bağcı B, Torbacı KA, et al. Doktorlar, hemşireler ve çocuklar nebulizatör cihazlarını ne kadar doğru kullanıyor? *Solunum*. 2012;14(3):136-40.
 24. Ari A, Restrepo RD. Aerosol delivery device selection for spontaneously breathing patients. *AARC Clin Pract Guidel*. 2012;57(4):613-20.
 25. Ulus B, Kurşun F, Doğru D, Yalçın E, Pekcan S, Çobanoğlu N. Sağlık çalışanları nebulizatörle tedaviyi biliyor mu. *Çocuk Sağlığı ve Çocuk Hastalıkları Dergisi*. 2007;50:174-9.
 26. Savaşer S, Yıldız S. Hemşireler için çocuk sağlığı ve hastalıkları öğrenim rehberi. 1st ed. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi; 2009.
 27. Usach I, Martinez R, Festini T, Peris JE. Subcutaneous injection of drugs: literature review of factors influencing pain sensation at the injection site. *Adv Ther*. 2019;36:2986-96.
 28. Bayram HÇ. Ekran tabanlı simülasyon eğitiminin hemşirelik öğrencilerinde çocuk ilaç uygulamalarındaki öz-yeterlilik ve öğrenmede kendine güvene etkisi [master's thesis]. Balıkesir: Balıkesir University; 2024.
 29. American Academy of Pediatrics. 7 rights of vaccine administration [Internet]. 2024 [cited 2025 Jun 27]. Available from: <https://www.aap.org/en/patient-care/immunizations/implementing-immunization-administration-in-your-practice/vaccine-administration/>
 30. Çimen S. Çocuklarda ilaç uygulamaları. Conk Z, Başbakkal Z, Bal Yılmaz H, Bolışık B. (eds). *Pediatric hemşireliği* içinde. Ankara: Akademisyen; 2013. p. 973-994.
 31. Yıldız D, Kızılar E, Eren Fidancı B, Suluhan D. Çocuklara intramusküler enjeksiyon uygulamasında doğrular nelerdir? *Türk Klin J Nurs Sci*. 2017;9(2).
 32. Robinson MW. Guide to I.M. injections in newborns. *Nurs Made Incred Easy*. 2010;8(5):14-7.
 33. The Royal Children's Hospital Melbourne. How to give medications to children [Internet]. Australia: Royal Children's Hospital; [cited 2024 Aug 15]. Available from: <https://www.rch.org.au/uploadedFiles/Main/Content/pharmacy/how-to-give-medications-to-children.pdf>
 34. Yurdakök M, Çocuklarda fizik muayene. İstanbul: Veri Medikal Yayıncılık; 2008.
 35. Uysal N, Çakırcalı E. *Hemşirelik esasları insan sağlığı ve fonksiyonları*, Ankara: Palme Yayıncılık; 2015. p. 538-1148.
 36. Orkun, N. Erişkin hastalarda timpanik membran termometresi ile yapılan ölçümlerde kulak kepçe pozisyonunun vücut sıcaklığı ölçüm değerlerine etkisi. Yüksek Lisans, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2016.
 37. Orkun N, Eşer İ. The effect of pinna position on body temperature measurements made with a tympanic membrane thermometer in pediatric patients. *J Pediatr Res*. 2020;7(2):132-8.
 38. Lynn P. *Taylor klinik hemşirelik becerileri bir hemşirelik süreci yaklaşımı*, 3.Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık Tic. Ltd. Şti, 2015. p.5-23.
 39. Bozkurt G, Düzakaya D.S. Yenidoğan Protokolleri.1. Basım İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2015. p.3-5.
 40. Karaçam Z, Çoban A, Taşpınar A. *Temel ebellek uygulamaları rehberler ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi; 2012. p.10-20.
 41. Sağlık Bakanlığı. Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Çocuk Ve Ergen Sağlığı Daire Başkanlığı- Temel Yenidoğan Bakımı-Ankara Ebellek Uygulama Standartları. Ankara 2016. p.584-586.
 42. Kavlak RS, Aktaş, D. 5-18 yaş arası kanserli çocuklarda febril nötropeni tespitinde iki farklı ateş ölçüm yönteminin karşılaştırılması, T.C. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

43. Ward MA, Hannemann NL. Fever: Pathogenesis and Treatment. *Feigin and Cherry's Textbook of Pediatric Infectious Diseases*. 8th ed. Elsevier; 2023. p.52- 56.
44. Gıynas T, Yardımcı F. Yeni doğanlarda deri bakımı: Bez dermatiti ve yönetimi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 2023;10(2):302-314.
45. Toksöz F. Sağlıklı yenidoğanın doğum sonrası temel hijyenik bakım gereksinimleri. *Hitit Med J*, 2023;5(2): 117-121. <https://doi.org/10.52827/hititmedj.1277925>
46. Hoeger PH. Neonatal Skin Care. *Harper's Textbook of Pediatric Dermatology*, 2019;63-71.
47. Goyal NK. The Newborn Infant. In Kliegman R.M., St Geme JW, Blum NJ, Shah SS, Tasker RC, Wilson KM, editors. *Nelson Textbook Of Pediatrics*. 21th ed. Philadelphia: Elsevier; 2020. p. 867-876.
48. Küçük S, Uludaşdemir D. Yenidoğan ve Bebek Bakımı. İçinde: *Pediatric hemşireliği vaka temelli yaklaşım kitabı*, Ed: Ö Avcı, İstanbul Tıp kitabevi, İstanbul 2022. p.174-204.
49. Eleanor J, Raegana H. Infant skin care: updates and recommendations. *Current Opinion in Pediatrics*. 2019;31:476-481.
50. Madhu R, Chandran V, Anandan V. Indian Academy of Pediatrics Guidelines for Pediatric Skin Care. *Indian Pediatrics*. 2021;58(1):153-161.
51. Taşdemir Hİ, Efe E. The effect of tub bathing and sponge bathing on neonatal comfort and physiological parameters in late preterm infants: A randomized controlled trial. *International journal of nursing studies*, 2019;99:103377.
52. Taşdemir Hİ. Yenidoğanlarda banyo. *Sağlık & Bilim 2022: Hemşirelik-IV*,2023; p.95.
53. Johnson E, Hunt R. Infant skin care: updates and recommendations. *Current Opinion in Pediatrics*, 2019;31:476-481.
54. Karakul A, Doğan P. Preterm ve term yenidoğanlarda ilk banyo zamanlarının ve farklı banyo yöntemlerinin termoregülasyona etkisi: sistematik derleme. *Sakarya Tıp Dergisi* 2020;10:711-718.
55. Sorte DY. Care of Skin in Neonate (Neonatal Skin Care Guidelines). *Nurs Health Care Int J* 2019;3:000175.
56. Topan LHMG, Carvalho VO, Abagge KT. Randomized trial with soaps - what happens to a newborn baby's skin. *Jornal de Pediatria*, 2021;98:204-211.
57. Nishino T, Ito, N, Tomori S, Shimada S, Koderia M, Morita K. Effects of temperature and position change on neonatal brain regional oxygen saturation in tub bathing: a prospective study. *Pain and Therapy*, 2021;10:1269-1282.
58. Ceylan SS, Bolşık ZB. Yenidoğan yoğun bakım ünitelerinde bebek banyosu: yenidoğan hemşireleri için öneriler. *JAREN*. 2022;8:187-192.
59. Irgaç G. Yenidoğan bebeği olan annelerin bebek banyosu konusundaki görüşleri ile uygulamalarının sosyal destek algısı ve kaygı düzeyine etkisi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 2013.
60. Ekti Genç R, Cesur B. *Ebeler için yenidoğan sağlığı ve hastalıkları*. Elazığ: Anadolu Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti, 2016.p.105-134.
61. Çalışır H, Güler F. Riskli Yenidoğanların Cilt Bakımında Kanıta Dayalı Uygulamalar. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*; 2011;3(2):100-10
62. WHO Western Pacific Region. www.wpro.who.int/immunization/.../newborncare_final.pdf... Newborn care until the first week of life: clinical practice pocket guide. 1. Infant care practices include washing before 6 hours of life, "routine" suctioning. 2009.
63. Laura E. Riley, Ann R. Stark (Eds), Associate Editors: Sarah J. Kilpatrick, Lu-Ann Papile, (October 2012). Guidelines for Perinatal Care, 7th Edition [eBook] simponline.it/wpcontent/uploads.Pdf.AAP Committee on Fetus and Newborn and ACOG Committee on Obstetric Practice 2012.p.285-286.
64. Blume-Peytavi U, Cork MJ, Faergemann J, Szczapa J, Vanaclocha F, Gelmetti C. Bathing and cleansing in newborns from day 1 to first year of life: recommendations from a European round table meeting. *J Eur Acad Dermatol Venereol*. 2009;23(7):751-9. doi: 10.1111/j.1468-

3083.2009.03140.x. PMID: 19646134.

65. World Health Organization. Thermal protection of the newborn: a practical guide Maternal and Newborn Health/Safe Motherhood,1997.
66. Zenciroğlu A, Özbaş, S. *Temel yenidoğan bakımı*. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Çocuk ve Ergen Sağlığı Daire Başkanlığı, 2017.p.77-90.
67. Turan B, Özçelik ÇÇ. İki farklı ürün ile silme banyo yapılan çocukların kalıcı deri floralarının karşılaştırılması: randomize kontrollü çalışma. *J Pediatr Emerg Intensive Care Med*. 2023;10(2):122-130. doi: 10.4274/cayd.galenos.2022.00821.